

Ha ma monala

Aifa li dowā lo ledaibo mona

Gotikafo lemo mikalo minonibo wenina ya lifimategi minonibo yagunu lula-hala lumuto, milumate holito, Hipala Yesu Kilisto lifimala minámibo we ya lemo lifimate mofuto lemogunu fulinaiye, loto ilifi molaibo ne. Ilifi molaibo wewa hofu fuliyato, fuliguti li sinoi edaibo, ya holi hikito muwonibo wenina lifimate ya hilili o ledoto monatina fefe libo wenina ne, loto lo ledaibo, ya aifa li dowā lo ledaibo mona ya feito molo ledaiye. (Lm 3:23-24) Ido onesa yagi aifa li dowā lo ledaibo monala ya molo ledoto ade li faka lomo yoiye. (2 Ko 4:14-15, Ef 2:4-1 Hi 4:16)

Akaiya eba

Giliki wenina mikatina filigaleka ya huliya Akaiya ne, loti, ido filigaleka ya huliya Masedonia ne, loti molabo ne. (Ap 19:21, Lm15:26, 2 Ko 9:2, 1 Te 1:7,8) Akaiya ebau numuna meya naba ya Atenisi, Kolinti ido Senkilia ya ne. Atenisi numudo yalo ha manadināu nebo wenina sikulitina naba ya ne. Ido Kolinti numudo yalo wenina bisinisi onona naba ya liyabo ne.

Aposolo *(Mt 10:1-4, Mk 3:13-19, Lu 6:12-16)*

Yesu mikalo monibo hamenalo ya wenina mukite ege molafa, ido emokafo we tuwelu (12) ya nemo hane ukune ya liti uti lo oloto moloti, wenina idafa hiliyabo ya li faka lo betiti, ido weneloti ya Satani himiwela li fulu betiti idipi molanae, loto haka o betito emogi maina minato api itibibo ne. (Mk 3:13-19) Aliga Yesu fuliguti hofa sinoitaibo

hamenalo ya aya wewa nomudinagunu wa edabo ne. Emokafo idafa wa edabo ido hane ukune dowa holiyabo ya mikau-mikau uti lo oloto moloti, holi hikitabo wenina hiyaba o beti-beti anae, loto idipi molaibo ne. (Mt28:18-2 Ap 1:8) Aliga Yesukafo Polote Banabasite yagi ononalalo idipi molainako, yagunu emotina yagi aposolo ne, loti molabo ne. (Ap 13:2)

Babiloni numuna meya (*Mt 1:11, 12,17, Ap 7:43, OPH 17:5, 18:1-24*)

Babiloni numuna meya naba huliya nebo numuna ya Mesopotemia ebau ya ne. Babiloni wenina abi idafa-adafa wa nabo minoti, mona nosámibo-asámibo molo-molo abo ha ya mikau-mikau upatoto wibo ne. Aidená yoima ya Babiloni wenina yasi Isilaeli weninagi lowa fina fiti li fulo betiti adina-hidina nala iti houba-naba o ledanae, loti eimotina mikatinalo idipiti uwato, melege sewedi (70) yalo ya minabo ne. (Ap 7:43)

Yonikafo lufuwa igu (OPH 14:8, 17:5,18) yagi, ido Pitakafo lufuwa igu (1 Pi 5:13) yagi ya Babiloni numuna meya hala lufuwa ibo ya wenina maleka yasi Lomu numuna meya yagunu wase ibo ha laife? loti lo-lo ae.

Beleti lifefe lagu yisi molámoti aifa hiti no-no abo foliwa (*Mk14:1, Lu 22:1*)

Goti Uta O Betibo Foliwa hamena yalo foliwa magi huliya beleti lifefe lagu yisi molámoti aifa hiti no-no abo foliwa yagi molo-molo abo ne. Gotikafo Yuda wenina Isipikati wina betiyoto holi unae, loto libo yagunu idafa-adafatina lifefe loti henemane oto unune, loti wetina-idafa hofó hiyabo ya beleti fudanaibo hamena minámito beleti lifefe

lagu ya yisi molámoti aifa hiti nabo ne. Feto feyabo yagunu aliga melegelo-melegelo ya idafawagunu holiti aya monawa molabo foliwa ya feti molae. (Goti Uta O Betibo Foliwa hala yagi hito.)

Belesebuli *(Mt 10:25, Mk 3:22, Lu 11:15)*

Satani huliya ma ya Belesebuli ya ne. (Satani hala yagi hito.)

Beliyali *(2 Ko 6:15)*

Hawa Hibulu halokati nebo monala ya aifa we nosámibo we ne. Satani monala yaidana oto nenako, yagunu emo huliya ma Beliyali ne, loti lolo ae. (Satani hala yagi hito.)

Denaliyasi *(Mt 18:28, 22:18, Mk 6:37, Lu 10:35)*

Denaliyasi ya Lomu wenina hefanatina siluwakafo lifefe labo ne. We ma fo hamena mako onona linaibo meinala denaliyasi mako ya ne. (Mt 20:2)

Eito feka wenina *(Lu 2:32, Ap 9:15, Lm 3:29)*

Yuda wenina yasi wenina mikau-mikau minoti Yuda wenina minámabo wenina ya eito feka wenina ne, loti huliya molabo ne. Ido Yuda wenina ya Gotikafo wa molo ledainako, loti eito feka wenina holi nosámibo bi-bi abo ne.

Enisole

Enisole abi loti Goti houba-nabala we minabo ya okuluma ebato emo nomunalo mino-mino abo, ya wenina minámoti, ido wenina fuliyabo weudina yagi minámoti, ido holofa yagi minámabo ne. E'e, enisole muki ya moda Goti houba-nabala wenina weuna-ana yaidana oti minae. (Hi 1:14) Weuna-ana yaidana oti minanako, yagunu wenina nomudinagunu wa betiyámato, li oloto pi betinabo yako ya wa betinae. Enisole ononatina ma ya Goti weninala hiyaba o beti-beti ae. (Ap12:6-11, 27:23,

Hi 1:14) Ido ononatina ma ya Gotikafo wenina ha fulo betinowe, loto holibo hamena malo ya enisole ma welalo ha moloto ya mikalo weninawa minadoka ilifi molaito, uto li oloto pi betibo ya wamokufe, ha lobibo ne. (Mt1:2 2:13, Ap 5:19, 8:26, 10:3, 12:7) Enisole hiyabatina we wenaba ya huliya Maikoli ya ne. (Yu 9) Ido hiyabatina we ma huliya Gebiliyeli ya ne. (Lu 1:19,26)

Falisi we *(Mt 5:2 16:6, Ap 23:6, Fi 3:5)*

Falisi wemoli ya Yuda mono wenina minagu ya minoti, Goti lo molaibo hala Mosese muibo ha ya holiyafa, ido mona-fana magi ido huifa ha magi ya onu iti meyalo molanae, loti api itibi-itibi ae. Falisi we maleka monona loiti iyabo mona molabo yagunu Yesu lo fuko bito (Mt 23:1-36), holi nosámibo muti, hofu fulinune, loti hanu moni wita omo uwae. (Mt 21:45-46, 26:3-5)

Fele huliyagi numuna naba *(Mt 12:6, 27:51, Lu 21:5, Yo2:14)*

Fele huliyagi numuna naba ya Yuda wenina mono numunatina naba nebo ya Yelusalemuka ya ne. Aya numudo ya Yuda wenina muki foli hame-natina yalo yoti lifimatina yagunu idafa hofu hi munabo yagi, ido Goti aifa munabo idafa yagi, ya sokila hi munune, loti idafawa liti fele huliyagi numuna nabau ya yoti sokila hi mu-mu abo we biyae. Eito feka wenina ya fele huliyagi numuna nabau yowámoti, aifa hilalau yako yowae. Numunawa lulau Goti fele idafa-adafala molabo eba ya ne. Aya ebau yau sokila hi mu-mu abo we hiyaba we wenaba yako hamena makoko melegelo-melegelo yoi-yoi abo ne. Ido lulau wa edotanae, loti aya fele eba hanu welalo lafo-lafo naba diyabo ne. Lafo-lafowa naba diyabo ya Yesu fulibo hamenalo ayalo

ya yaleka atalalokati fekalito waka lumibo ne. (Mt 27:51, Mk 15:38, Lu 23:45)

Fele seli numuna *(Hi 9:2,21, Ap 7:44)*

Aidena yoimaloka Mosesekafo Yuda wenina hafali mikau idipibo hamenalo ya Gotikafo lomuiibo, Fele seli numuna naba huilo, loto hunabo mona ilibito, ya lomuiibo hala meyalo moloti huwae. (Hi 8:5) Fele seli numuna huwabo yau Goti fele idafala molabo ne. (Hi 9:2-5) Ido ayau ya Yuda wenina mono lomo uti uti Solomonikafo fele huliyagi numuna naba huibo hamenalo yalo uwabo ne.

Felo *(Ap 7:1 13,21 Lm 9:17, Hi 11:24)*

Isipi wenina hiyabatina we wenaba ya huliya Felo ne, loti molae. Hiyabatina we wenaba ma fuliyageto, eito ma yoto ebalala libo we ya moda ayaidana oti huliya Felo ne, loti molomo uwabo ne.

Giliki wenina

Giliki wenina mikatina filigaleka ya huliya Akaiya ne, loti, ido filigaleka ya huliya Masedonia ne, loti molabo ne. (Ap19:21, Lm 15:26, 2 Ko 9:2) Giliki wenina muki ya hafi lufuwa wabo ha manadinau nebo yagunu wenina numudo-namado yasi hulitina li faka lae. Ido Yesu mikalo monibo hamenalo yalo eba nedo-nedo hafi lufuwa wabo wenina muki ya Giliki ha lo holiyabo ne. Ido Goti Ukuwala Hala (Nupela Testamen) lufuwa iyabo we yasi hawa ya Giliki wenina hatinadokati ya lufuwa iyabo ne.

Goti anela utinau fuko betiyabo mona *(Lu 1:59, 2:21, Ga5:2-6)*

Yuda wenina hipatina hedato, hamena eiti (8) uwageto ya Goti lo molaibo hala ya meyalo moloti Goti anela hipatina utinau fuko beti-beti abo ne. (Stt 17:9-14) Aya hamenalo otinafo metinafo ya

hipatina hulitina molo-molo ae. Goti anela utinau fukabo we ya Yuda we ona minae, loti lo-lo abo ne.

Goti Uta O Betibo Foliwa *(Mk 14:12, Lu 22:1, Hi 11:8)*

Goti Uta O Betibo foliwa ya Yuda wenina foliwa naba nebo monala feto ne: Aidena yoima Yuda wenina Isipika nalau minabo ya hena naba-naba holiyato, Gotikafo enisolela Isipi wenina hana hipatina-mota hofu beti fulinaiye, lotu ilifi molaito wifa, ido Yuda wenina Gotikafo enisolela ya hemotina waito betinaiye, lotu sipisipi mofola hofoti lunuwa ya numunatina hanudo wililo, lotu lobiyo, lotu lomuito feto lobiye. Feto lotu lobibo ha ya meyalo molato, enisole lotu lunuwa wato, ya aya numunalau minabo wenina muki uta o betito hana hipatina hofu beti fuliyámiye. Yagunu Uta O Betibo foliku ya numugu-numugu Yuda wenina muki yasi sipisipi mofola hofu hiti no-no ae. (Beleti lifefe lagu yisi molámoti aifa hiti no-no abo foliwa ha yagi hito.)

Gotikafo li emotinagi hutifina betibo mona

We makafo we mamagi hutifina anogolowe, lotu holinaibo, ya idafa feto fe hedanowe, lotu lo molo edaito, liwila oto feto fe hedanowe, lotu lo molo edanaiye. Feito Gotikafo wenina li nemogi hutifina betinowe, lotu ya feto libo, Hemotina lo molobo hane meyalo molanabo ya neimo weninane minato, ido nemo ya Metinafo ido Wenabatina minanowe, lotu lo molo betibo ne. Feito nefa, ido weninala lo molaibo hala ya meyalo molanabo ogofuwámae. Aya ha ya li hutifina betibo mona lila ne, lotu libo ne. (Hi 8:6-13) Feito neboma nenako, yagunu Gotikafo weninane ya nemogi li hutifina betinobo hanu ma hofawa lifefe

lo betinogolowe, loto libo ya masi Yesu holi hikito muti ege moloti hiyabala o-o anabo wenina ya Yesu monala fefe liboko nebo ya emodoka molo betito, fetu nemogi li hutifina betito li nomudina wanowe, loto lo molaibo ne. (Hi9:13-28) Aya yagunu ya aidena yoimaloka lo molaibo ha ya Gotigi li hutifina betibo ha lila ya ne, loti huliya moloti, ido Yesu yagunu lo oloto molaibo ha ya Gotigi li hutifina ledaibo ha hofawa ya ne, loti huliya molabo ne.

Goti Sipisipila Mofola (Yo 1:29,36)

Yoni noku i beti-beti aibo wekafo Yuda wenina ya Goti lifimate hilili o ledaiye, loti sipisipi mofola hofu hi mu-mu abo monatina yagunu holito ya Yesu wa edoto fetu libo, Walo. Goti Sipisipila Mofola yolakafo wenina mikau-mikau lifimate li mofuibo we ya ne, loto libo ne. (OPH 5:6-14, 6:1, 7:9-17, 14:1-5, 19:7, 21:22-27)

Goti wehudite weninala hiyaba o ledaibo mona

Matiu Yuda we nebo yakafo lufuwa igu ya Yuda wenina monatina moloto Goti huliya ladámoto, Goti weninala hiyaba o ledaibo mona yagunu fetu libo, Okulumau nebo we wehudite weninala hiyaba o ledaibo ne, loto libo ne. Ido Maki ido Luku yasi eito feka wenina gotitina abi loti holi hikito biyabo yagunu Gotite makoko ne, loti holinigilae, loti Goti wehudite weninala hiyaba o ledaibo ne, loti laibo ne.

Yuda wenina Mesaiya ya loto uwotefo adinauti wina ledanogolaiye, loti holi hikito holiyato, Yoni noku i betibo we yakafo hamenawa anaibo yagunu lobito Gotikafo wenina lifima ha binogolainako, lutinahatina li elepa i molalo, loto fuka ha biye. (Mt3:2,

4:17) Ido Yesu yagi ayaidana oto fuka ha lobito, eimola lo fedibo yagunu ya Goti wehudi weninala hiyaba o ledaibo hamenawa moda lo fedotaiye, loto libo ne. (Lu 9:17-21)

Ido aliga mika okuluma hulanaibo hamenalo yalo ya nomudegunu hiyaba we wehudite We Hula limulo aubalagi lamenala nabagi loto weninala ido idafa-adafa muki ya hiyaba o betinaibo ya wa edanune. (Mt 24:30)

Heloti

Gotigi li hutifina ledaibo ha hofawa (Nupela Testamen) yau we fo (4) hulitina Heloti yagunu lufuwa iyabo ne. Feti minae:

1. Hana, Yesu oloto pibo hamenalo ya Yuda wenina hiyabatina wenaba Heloti ya ne. Emo welaloti himiwe yasi hipa namuna muki Betelehemu minabo ya hofu beti fuliyabo ne. (Mt 2:1-22)
2. Ido ayalo uti Yesu lo oloto molaibo hame-nalalo ya Galili wenina hiyabatina we wenaba ma Heloti Antipasi ya ne. Aya wewa yakafo wena Helotiyasi lito, Yoni noku i-i aibo we hofu fuliye. (Mk 6:14-29) Aliga Yesu li halo molo edabo hamenalo ya aya we Heloti nomunalo sigiya lo edabo ne. (Lu 23:6-12)
3. Ido gamani hiyaba we wenaba ma Helotikafo wenina ma Yesu holi hikito muti nuba o-o abo wenina ya hena naba bito, maleka adinalo-hidinalo lito nalalo fulu betito ya Yoni yalafa Yemusi ya mi fanagunu hofu fuliye. (Ap12:1-23)
4. Ido yaloti uti hiyaba we wenaba ma Heloti Agilipakafo Polo li halo molo edabo ha holito, ya Lomuka hiyabate we wehudi Sisakafo ha holi

edanaiye, loto emo nedo ilifi molaiye. (Ap25:26)

Hibulu

Abalahamu awalafo-mota yauti ma ya huliya Ebeli ya nebo (Lu3:35) yagunu Abalahamu ya Hibulu we ne, loti huliya molae, loti lo-lo ae. (Stt 14:13) Feito Abalahamu yufa figuti wenina yagi Hibulu wenina ne, loti huliya molae. Aliga ya Hibulu wenina ya Isilaeli wenina ne, ido Yuda wenina ne, loti lo betiyabo ne. Aya weninawa hatina ya huliya Hibulu ha ne, loti molabo ne. (Isilaeli ha ido Yuda ha yagi hito.)

Hisopu

(Hi 9:19)

Sokila hi mu-mu abo we ya hisopu yá aila liti lunufe, ido nofe, yau moloti, Goti nomunalo hiluwa lanig-
ilae, loti hisopugunu ya weninafe, ido idafa-
adafafe, ya itili o betiyabo ne.

Isilaeli

Gotikafo Aisaka hipala ma Yekopu ya huliya ma Isilaeli ne, loto molaiye. (Stt 32:28) Isilaeli ya hipala tuwelu (12) hedaito wenina yufa figuti afu monalo-monalo minaguti hulitina ya Isilaeli afu monalo-monalo tuwelu (12) yafe, ido Isilaeli weninafe, ido Hibulu weninafe, ido Yuda wenina ne, loti molabo ne. Ido mikatina ya homu huliya ya Kenani ne, loti molabo aliga ya Isilaeli ne, loti molae. (Yuda ha ido Hibulu ha yagi hito.)

Kilisto (Mt 1:16, 16:16, Mk 1:1, Yo 20:31, Ap 2:36, OPH11:15)

Giliki wenina hatinadokati ya Kilisto ne, loti lato, ido Yuda wenina hatinadokati ya Mesaiya ne, loti ya lae. Hawa loiti monawa ya yá nowala ulalo wili edaibo we ne, loto monala fetu ne: Aidena yoimalokati ya Gotikafo we ma Yuda wenina hiyabatina we wehudi minanogolaiye, loto li oloto pi

edaito, wenina ya Gotikafo wa molo edaiye, loti yá olifi nowalagunu wewa ulalo lekiti wili edae. Ido mono hiyaba we yagi ya Gotikafo wa molo betiye, loti yá olifi nowalagunu utinalo lekiti wili betiti ononatinado molabo ne.

Aidena ya Gotikafo fetu libo, We ya weninala lifimatina li mofuto, li nomudina wato, weninane hiyaba o betiyobo mona li oloto pi betinaibo we ya ilifi molanowe, loto lo molo betiye. Lo molo betibo wewa ya Goti wa moloto ilifi molainako, huliya Kilisto ne, loto molaiye.

Lo molaibo ha *(Mt 22:36, Yo 1:17)*

Gotikafo lo molaibo hala ya Mosese li oloto pi edaito, ya emokafo hawa buku eito-eito negu lufuwa ibo ya hulitina fetu ne: Stat (Kana), Kisim Bek,g (Gotikafo weninala wina betito Isipikati liwila oto idipito wibo ha), Wok Pris (Goti sokila hi mu-mu abo we hatina), Namba (Yuda wenina hitabo ha), Lo (Goti lo molaibo hala) ya ne. Goti lo molaibo hala ya Yuda wenina meyalo molanae, loto Mosese lomuito ya lufuwa ibo ne.

Masedonia

Giliki wenina mikatina filigaleka ya huliya Akaiya ne, loti, ido filigaleka ya huliya Masedonia ne, loti molabo ne. (Ap19:21, Lm15:26, 2 Ko 9:2) Masedonia ebalo ya numuna meya naba ya Filipai, Tesalonaika, Belia ya ne.

Mono numuna *(Lu 4:17, Ap 17:2)*

Yuda wenina mono numunatina huliya sinagogu yau nuba o-o abo numuna ya ne. Aya numugu yau Wenaba weude-lute-hate munune, loti yagunuko mau iyámae. E'e, mono numugu yau Goti lo molaibo hala ya wenina api itibi-itibi abo ne. Ido olufo

Hibulu ha lufuwa hitoti lo molaibo ha ya holifefe loti holinae, loti hawa ya aya mono numugu yau api itibi-itibi abo ne. Ido hamena ma ya mono numugu ya ha lifefe lo-lo abo we nomudinalo ya li halo molo beti-beti abo ne. (Lu 21:12)

Noku i-i abo mona *(Mt 3:6, 3:16, Mk 1:8, Lu 3:7)*

Yoni noku i-i aibo we yakafo hemotina nosámibo monatina metina muti, lutina-hatina li elepa i molabo ne, loti wenina masi moda holinigilae, loti mono noku iyalo, loto lobi-lobi aiye. (Mk 1:4, Lu 3:3) Yagunu noku i betiyabo wenina ya nosámibo monatina metina muti, lutina-hatina moda elepa i moloti, Yesu Kilisto holi hikito numunabo ya lifi-matina hilili o betinowe, loto libo we ya holi hikito muti, ege moloti, hala meyalo molanogolone, loti holiyabo yagunu noku i betiyabo ne, loti wenina muki yasi holinigilae.

Li hutifina betibo huwamena

Gotigi li hutifina betibo huwamena ya Yuda wenina yasi yágunu lifefe loti feumalo mulalo onuwalo-onuwalo muki ya goligunuko kelabo ne. Aya huwamenawa lulau yau hefana hatapa loiti ya Gotikafo li hutifina betibo ha lufuwa ibo hefana ya molabo ne. (Hi 9:2-5) Feto feti ya hafali mikau moni-moni abo hamenalo ya aya huwamenawa yafalo moloti mofuti liti uwae. Ido moniyámabo hamenalo ya fele seli numugu lulau eba fele ona hula ayau ya molabo ne. Huwamenagi ido idafadafa lulau nebo yagi Gotikafo Isilaeli weninala li hutifina betibo mona mebe-mabala nenako, yagunu idafawa ya fele ona hula ne, loti lo-lo abo ne.

Polofeti *(Mt 10:41, 12:39, Lu 1:76, Yo 1:21)*

Polofeti ya Gotikafo li oloto pi betibo ha lo-lo abo we

ya ne. Homu ya Gotikafo polofeti abi idafa idipi molaigu yauti ma ya Samuweli, Elaiya, Aisaiya ido Yelemaiya ya minae. Idafa-adafa feito-feito aliga lo fedanaiye, loto wetinalo molaibo ha yagi lo-lo ae. Feito aidena yoimaloka Yesu oloto piyámibo hamenalo ya yaidana we ya oloto pinaiye, loti, ido monala feto molanaiye, loti, ido wenina masi feti idafa o molo edanae, loti lo-lo ae. Feto loti lo-lo ato ya Yesu mikalo monibo hamenalo ya ha muki lado ya ibo ne. Ido ha ma, hamena naba yagunu lo-lo ado ya aliga inaibo ne.

Sadusi we *(Mt 16:6, Mk 12:18, Ap 23:8)*

Sadusi wemoli ya Yuda wenina minagu ya minae. Wewa ya Falisi we yaidana oti Yuda wenina mono monatina yagi ido Goti lo molaibo hala yagi ya fefe loti meyalo molanae, loti api itibiyabo ne. Ido Falisi wemoli yasi wenina fulinaguti hofa sinoinae, loti holi hikitabo nefa, ido Sadusi wemoli feti holi hikitámanako, yagunu moliya fi-fi abo ne.

Saiyoni *(Mt 21:5, Yo 12:15, Lm 9:33, 11:26, 1 Pi 2:6)*

Obula malo numuna meya naba Yelusalemu huwabo ya huliya Saiyoni ne, loti molae. Aya obulalo Yuda wenina fele huliyagi numuna nabatina ya neto ebawa ya fele ona hula ne.

Hamena ma ya wenina Yelusalemu yagunu holiti ya Saiyoni ne, loti labo ne. Ido hamena ma ya wenina Yelusalemu okulumau nebo yagunu holiti ya Saiyoni ne, loti wase ibo hawa labo ya Goti nebo eba mebe-mabala ya ne. (Hi 12:22, OPH14:1)

Salemu

Salemu numuna meya naba ya huliya monala ya you amena mona ne, loto nebo, ya aidena yoimaloka ya Melekisedeki yakafo hiyabala we ya ne. (Hi 7:1-

2) Aliga ya huliya hofawa ya Yelusalemu ne, loti ya molabo ne.

Samalia *(Lu 10:33, 17:16, Yo 4:4,5, Ap 1:8, 8:1-14, 9:31)*

Aidena yoimaleka ya Asilia mika hiyabala we wenaba yakafo Samalia wenina ya Isilaeli wenina mikalo uti minanigilae, loto idipi molaito uwabo ne. Yalo olodinafo Yuda wenipa minámabo ya liyabo ne. Ido homu Samalia wenina monotina ya Yuda wenina monotina yaidana oti lafa, aliga ya Samalia wenina monotina ya u eito wiye. Ido Yuda wenina fele huliyagi numunatina naba ya Yelusalemu neto, ido Samalia wenina fele huliyagi numunatina naba ya Gelisimi obulalo ya nebo ne. (Yo4:19-21) Feto nebo yagunu Yuda wenina yasi lutina- hatinau holi nosámibo naba biyae.

Satani *(Mt 12:26, Mk 4:15, Lu 10:18, OPH 20:2)*

Nosámibo yawala huliya Satani ya enisole nosámibo minoto Goti uwolafo ne. Feito neboma nenako, aidena yoimalokati uto uto onesa eletifo yagi wenina hote ito mona nosámibo molanae, loto hepa molo ledomo wibo ne.

Huliya ya abi loto feto nebo: Belesebuli ne, loti (Mt 10:25), ido mika melo wenabatina ne, loti (Yo 14:30), ido asiku aubatinagi minabo we enisole nosámabo hiyabatina we wenaba nosámibo yawala ne, loti (Ef 2:2), ido sigiya lo-lo aibo we ne, ido hosofa naba ne, ido hamade hibo ne, loti (OPH 12:9) feti-feti lo edae.

Ido Matiu 25:41 yau Yesukafo so fiyámanaibo so ya nosámibo yawala himiwelagi ya lifefe lo betiye, loto libo ne. Ido Oloto Pibo Ha 20:10 yau Yonikafo Satani yagi weninala yagi lifimatina liyabo ha ya lufuwa ibo ne.

Satani himiwela

Satani himiwela ya weuna-ana nosámabo-asámabo
nebo yasi wenina u hopa unae, loti li hopa o
betinabo houba-naba ononala auba iti li-li ae. Ma
yasi wenina lutina-hatinau yoti mino betiti li hopa
o betiyabo ne. (Mk 5:1-17, Lu 8:30-33,36) Ido masi
sugi ha api itibinae, loti api itibiyabo we hatina-
manadinau yoti mino gedabo ne. (1Ti4:1, 1 Yo
4:1-6, Ye 3:15) Feto feyabo nefa, Yesukafo li fulo
betito idipi molanae, loto aubala ya holi hikito
muwonibo wenina lumibo ne. (Mk 16:17)

So fiyámanaibo eba *(Mt 5:22, 29, Lu 12:5)*

So fiyámanaibo eba Tok Pisin ya huliya Hel ya
ne. Ebawa yau Gotikafo Satanigi himiwelagi fulo
betito ido wenina lutina-hatina elepa iti holi hikito
Yesu umámabo weninagi fulo betinaiye. (Mt25:41)

Yonikafo ebawa hala lufuwa ito ya so momeno so
fiyámanaibo ya huliya molaiye. (OPH 20:14)

Sokila hi mu-mu abo we *(Mt 21:45, Hi 7)*

Yuda wenina sokila hi mu-mu abo we ya Lifai afu mo-
nauti Aloni yufa figuti ya haka o betimo yowabo
ne. Homu fele seli numuna nebo hamenalo ya
ayau ya ononawa liti, ido aliga Yelusalemu numu-
doka fele huliyagi numuna nabau ya ononawa li-
li abo ne. Wewa ya Goti ido wenina lusaku we
minabo nenako, Goti idafa hofu hi munabo wenina
yasi idafawa ya sokila hi mu-mu abo wewa biyato,
ya aya we yasiko hofu hi mu-mu abo ne.

Sokila hi-hi abo folomo *(Mt 5:23, Hi 13:1 OPH 6:9)*

Homu ya Yuda wenina idafa hofu hiti Goti mu-
mu anabo hamenalo ya sipisipife, memefe, bu-
lumakaufe, namafe ya hofoti, fele folomolo yalo
moloti hi huloti sokila ya Goti mu-mu abo ne.

Sugi goti *(Ap 19:26)*

Wenena masi Wenaba Goti ya holi hikito umámoti, sugi goti ya holi hikito biti houba-naba o-o ae. Eito feka wenina masi fo, igana, ofiya ido sugi goti eito-eito holi hikito biyabo sugi gotitina fefelumatina ya lifefe loti weudina-lutina-hatina bi-bi abo ne. Gotitina fefelumatina hulitina eito-eito feto nebo, ma Atemisile, (Ap 19:24), ma ya Balile, (Lm 11:4) ma ya Belesebulile, (Mt 10:25) ma ya Hemesile, (Ap 14:12) ma ya Lefanile, ma ya Molokile, (Ap 7:43) ido ma ya Susi ya ne. (Ap14:12).

Ido lemo yagi idafa-adafa ma-magunu holiyonibo mona, ya idafa holi muto houba-naba o edonibo mona yaidana nebo yagi ya sugi gotite yaidana oto ne. (Ef 5:5, Ko 3:5).

Taleni (Mt 18:24, 25:15-28)

Taleni ya Giliki wenina hefanatina naba-naba ne. Taleni ma ya goligunu lifefe loti ido ma ya siluwakafo lifefe loti ido ma ya kapagunu lifefe lanako, yagunu meinala eito-eito nefa, ido meinala muki ya moda naba-nabako ne.

We Hula (Mt 8:2 12:8, Mk 10:45, Ap 7:56)

Yuda wenina ya we ma oto uwotinafo adinaloti wina ledanaiye, loti Mesaiya hiyabala o edabo ne. Hiyabala o edabo wewa yagunu holiti emokafo ya Lomu himiwe Isilaeli mikalokati heni betito Isilaeli wenina hofa hulininagi wenina buli ledanaiye, loti hopa hatina kiyae. Yesukafo oto eimola yagunu libo ya huliya We Hula ne, loto molaito, ido Polote eito weninasi ha mono lufuwa iyagu yau Yesu ya Goti Hipala ne, loti huliya molae.

Yesu ege-ege moniyabo we (Mt 10:1, Mk 16:2 Yo 2:11)

Yesu mikalo monibo hamenalo ya wenina muki yasi ege molafa, ido emokafo we tuwelu (12) ya nemogi

maina minoti, hane ukune dowo lo oloto moloti, nemo weneloti ya wenina idafa hiliyabo ya li faka lo betiti ido Satani himiwela li fulo betiti idipi molanae, loto wa molo betiye. (Mt 10:1-1 Mk3:13-19) Aya wewa ya Yesu ege-ege moniyabo we tuwelu ne, loti ido aposolo ne, loti lo-lo ae. (Aposolo ha yagi hito.)

Yisi *(Lu 13:2 1 Ko 5:6)*

Wenina ma beleti hofu hinogolone, loti beleti li fudodo aibo idafa huliya yisi liti palawa naba yagi li buli-naboli oto moloti hiyaba ato, ena yisikafo beleti muki li fudodo aibo ne. Feito Yesu ege-ege moniyabo we ya fuka ha lobibo, Falisi wegi ido Sadusi wegi yisitina ya ekei oti minalo, loto lobibo hala monala fetu ne: Yisi hefola ya beleti naba yau upatoto uto muki ya li fudodo aibo yaidana oto Falisi wegi Sadusi wegi api itibiyabo hatina ya upatoto uto wenina muki ya li hopaitaiye. (Mt 16:12)

Ido hamena ma ya fetu libo, Okulumau nebo we wehudite weninala hiyaba o ledaibo monala ya yisi monala yaidana oto ne, loto lobiye. (Mt 13:33)

Yuda *(Stt 29:35, Mt 2:6)*

Yekopu hipala tuwelu (12) minagu yauti ma huliya Yuda ya ne. Yuda yufa figuti wenina ya Yuda afu monala minabo ebatina huliya Yudia yalo minabo ne. Ido aya ebawa yau numuna meya naba Yelusalemu ya ne. Yesu Kilisto ya Yuda yufa figu yauti ya ne. (Hi7:14, OPH 5:5) (Isilaeli ha ido Hibulu ha yagi hito.)

Yudia *(Lu 23:5, Ap 1:8, 10:37, 26:20)*

Yuda wenina ebatina huliya Yuda ne, loti labo ya Giliki wenina hatinaloka ya Yudia ne, loti lo-lo ae.

Goti Ukuwala Hala

The New Testament in the Lambau Dialect of the Siane Language of
Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Siane-Lambau long Niugini

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siane-Lambau (Siane)

Dialect: Lambau

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-19

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Nov 2018 from source files dated 17 Nov 2018

293a493a-a8ae-5f22-be32-d1a5995e2a0e